

1 KORPORÁTNÍ SPORY – ZÁKLADNÍ OTÁZKY

doc. JUDr. Kateřina Eichlerová, Ph.D.

1.1 Korporátní spory – obecně

Máme-li se zabývat zkoumáním korporátních sporů, jejich charakteristických projevů a jejich specifiky, je nejprve nezbytné si pojem korporátního sporu vymezit.¹ Právní předpisy s tímto pojmem nepracují. Několikrát byl použit v odborné literatuře² a pracuje s ním i judikatura.³ Pojem korporátní spor v širším slova smyslu se týká všech korporací soukromého práva, tedy jak obchodních korporací, tak i spolků,⁴ v užším slova smyslu jen obchodních korporací.⁵ Zaměříme se na vymezení pojmu korporátní spor v užším slova smyslu.

Za korporátní spory označujeme takové spory, které se dotýkají právního postavení obchodní korporace, jejích členů a členů jejích orgánů.⁶ Jde o spory, které vznikají v souvislosti se statutem obchodní korporace jako právnické osoby, z jejich vnitřních poměrů či se týkají účasti jejích členů na obchodní korporaci.⁷ Tím se však okruh korporátních sporů nevyčerpává. Právo obchodních korporací totiž neupravuje

¹ Můžeme se setkat i s pojmem korporátní spor. Srov. RŮŽIČKA, K. Podnikatel v rozhodčím řízení. In EICHLEROVÁ, K. a kol. (eds.) *Rekodifikace obchodního práva – 5 let poté. Svazek I. Pocta Stanislavě Černé*. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2019, s. 380. PAVLOK, P. Komentář k § 265 obč. zák. In LAVICKÝ, P. a kol. *Občanský zákoník I. Obecná část (§ 1–654). Komentář*. 2. vyd. Praha: C. H. Beck, 2022, s. 1004, marg. r. 47. Podle internetové jazykové příručky korporátní a korporátní jsou synonyma.

² EICHLEROVÁ, K. Arbitrabilita korporátních sporů. *Právní rozhledy*. 2017, č. 19, s. 653 a násl. HORÁK, P. Objektivní arbitrabilita – možnosti rozhodčího řízení. *Bulletin advokacie*. 2018, č. 9, s. 23 a násl. HORÁK, P. Aktuální otázky rozhodčích doložek (nejen) v obchodním styku. In EICHLEROVÁ, K. a kol. (eds.), op. cit., s. 392. RŮŽIČKA, K. Podnikatel v rozhodčím řízení. In EICHLEROVÁ, K. a kol. (eds.), op. cit., s. 380. PAVLOK, P. Komentář k § 265 obč. zák. In LAVICKÝ, P. a kol., 2022, op. cit., s. 1004, marg. r. 45 a násl.

³ Usnesení Vrchního soudu v Praze ze dne 11. 10. 2021, sp. zn. Ncp 634/2021, dostupné v databázi beck-online.

⁴ Např. PAVLOK, P. Komentář k § 265 obč. zák. In LAVICKÝ, P. a kol., 2022, op. cit., s. 1004, marg. r. 45 a násl.

⁵ EICHLEROVÁ, K., op. cit., s. 657.

⁶ Tamtéž.

⁷ Tamtéž.

jen postavení obchodní korporace, její vnitřní poměry a postavení jejích členů a členů jejích volených orgánů. Dosah práva obchodních korporací je širší. Patří do něj i právo podnikatelských seskupení a specifická korporátní pravidla chránící věřitele obchodních korporací (např. zákonné ručení členů volených orgánů za dluhy obchodní korporace podle § 159 odst. 3 obč. zák.).

Terminologicky čistě by bylo za korporátní spory označit jen ty věci s korporátním prvkem, které jsou v civilním procesu řešeny ve sporném řízení. Korporátní věci rozhodované v nesporném řízení striktně vzato nejsou korporátními spory, protože u nich chybí prvek kontradiktornosti. Jelikož nepanuje jednotný názor na odlišení, která řízení jsou nesporná, může být obsah tohoto pojmu vnímán odlišně jednotlivými autory v závislosti na jejich postoji k jeho vymezení.

Pro korporátní věci je charakteristické, že o nich v prvním stupni rozhodují krajské soudy (§ 9 odst. 2 o. s. ř. a § 3 odst. 2 z. ř. s.). V závěru této podkapitoly vyjadřují pochybnost o tom, zda výčet podle § 9 odst. 2 o. s. ř. zahrnuje veškeré korporátní spory projednávané a rozhodované podle občanského soudního řádu. Ani výčet korporátních věcí rozhodovaných podle zákona o zvláštních řízeních soudních krajskými soudy jako soudy prvního stupně (§ 3 odst. 2 z. ř. s.) se nezdá být úplný. Ve výčtu kupříkladu chybí řízení o zákazu výkonu práv spojených s účastnickými cennými papíry podle § 359 a násl. z. ř. s., které má povahu korporátního sporu. Ani u všech řízení o některých otázkách týkajících se právnických osob podle § 85 a násl. z. ř. s. není dána věcná příslušnost krajského soudu.⁸

Pro korporátní spory je rovněž typické, že o nich na úrovni Nejvyššího soudu rozhoduje podle rozvrhu práce jediný senát, a o to senát 27.⁹

Stranami korporátního sporu jsou typicky

- i. členové obchodní korporace (současní i bývalí, případně jejich právní nástupci) navzájem (např. ve sporech vzniklých v souvislosti s převodem podílu),
- ii. obchodní korporace a její (bývalí) členové či jejich právní nástupci (např. ve sporech o výši vypořádacího podílu) nebo
- iii. obchodní korporace a (bývalí) členové jejích volených orgánů nebo jejich právní nástupci (např. ve sporech o náhradu újmy způsobené vadným výkonem funkce).

O korporátní spor se nejedná tehdy, jsou-li sice stranami sporu některé z výše uvedených osob, ale základem sporu není korporátní obligace, nýbrž spor vyvstal z čistě závazkového poměru.¹⁰ Je-li například akcionář akciové společnosti jejím

⁸ FRINTA, O. In WINTEROVÁ, A., MACKOVÁ, A. a kol. *Civilní právo procesní. Část první: řízení nalézací*. 9. vyd. Praha: Leges, 2018, s. 359. ZAHRADNÍKOVÁ, R. a kol. *Civilní právo procesní*. 2. vyd. Plzeň: Aleš Čeněk, 2015, s. 395.

⁹ Srov. např. rozvrh práce Nejvyššího soudu na dobu od 1. 1. 2022 ve znění od 1. 7. 2022, s. 55. Dostupné z: [https://www.nsoud.cz/judikatura/ns_web.nsf/0/F78E05DB33CEB42B-C12588700046E36B/\\$file/Rozvrh%20pr%C3%A1ce%20k%201.7.2022.pdf](https://www.nsoud.cz/judikatura/ns_web.nsf/0/F78E05DB33CEB42B-C12588700046E36B/$file/Rozvrh%20pr%C3%A1ce%20k%201.7.2022.pdf)

¹⁰ Z judikatury např. usnesení Vrchního soudu v Praze ze dne 11. 10. 2021, sp. zn. Ncp 634/2021, dostupné v databázi beck-online. V dané věci se jednalo o spor o vrácení zápůjčky poskytnuté společníkem společnosti s ručením omezeným. Vrchní soud v Praze v bodě 7 odůvodnění uzavřel, že spor nemá charakter korporátního sporu, protože zápůjčku mohl společnost poskytnout kdokoli

obchodním partnerem, spory vzniklé z takového obchodního vztahu nejsou korporátními spory. Pro jejich řešení totiž není v zásadě právně významné, že jde o spor ze vztahu mezi akciovou společností a jejím akcionářem.¹¹ Povahu korporátního sporu však mají spory o uzavření nájemní smlouvy k družstevnímu bytu. Důvodem je, že právo na uzavření nájemní smlouvy k družstevnímu bytu je součástí družstevního podílu, a tedy spor o uzavření nájemní smlouvy k družstevnímu bytu je sporem týkajícím se účasti na družstvu, a tedy korporátním sporem.¹²

Pro vymezení věci jako korporátního sporu tedy není nutné, aby jeho stranou byla obchodní korporace. Kupříkladu spory vzniklé z poměru založeného smlouvou o převodu podílu ve společnosti s ručením omezeným jsou typicky korporátními spory, protože jde o spor mezi společníky vyplývající z účasti v obchodní korporaci.¹³ Společnost s ručením omezeným stranou takového sporu není, byť se jí výsledek sporu může přímo dotýkat, např. tehdy je-li spor veden o to, zda byla smlouva uzavřena platně či od ní bylo platně odstoupeno. Tehdy je totiž sporné to, kdo je vlastníkem daného podílu, což má význam i pro otázku, kdo je společníkem společnosti.¹⁴

Zjednodušeně řečeno, korporátním sporem je každý spor, u kterého má být aplikováno právo obchodních korporací.

Otázka, které konkrétní případy patří do skupiny korporátních sporů, však není vždy jednoduchá. Můžeme si to ukázat na příkladu sporů mezi společníky nebo členy navzájem, vyplývají-li z účasti na obchodní korporaci [§ 9 odst. 2 písm. e) *in fine* o. s. ř.]. Pro vymezení okruhu těchto věcí by měly být rozhodující dvě okolnosti: (i) jde o spor mezi společníky a (ii) spor vyplývá z účasti na společnosti. Pokud jde o první podmínku, pojem společník zahrnuje i bývalé společníky nebo třetí osoby, které se společníky nikdy nestaly, „leželi-li“ základ sporu ve smlouvách o převodu podílu.¹⁵

a právo na její vrácení není v daném případě vázáno na korporátní vztah mezi obchodní společností a jejím společníkem.

Dále též usnesení Nejvyššího soudu ze dne 7. 4. 2020, sp. zn. 27 Cdo 291/2020. Předmětem sporu byla dlužná provize ze smlouvy o zprostředkování uzavřená mezi společností s ručením omezeným a jejím společníkem. Nejvyšší soud k tomu v bodě 27 odůvodnění uvedl: „Přestože jde o spor mezi obchodní korporací a jejím bývalým společníkem, nejde o spor, jenž by vyplýval z účasti žalobce v druhé žalované ve smyslu § 9 odst. 2 písm. e) o. s. ř.“

¹¹ EICHLEROVÁ, K., op. cit., s. 657.

¹² Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 25. 10. 2010, sp. zn. 29 Cdo 2918/2009.

¹³ I Nejvyšší soud v usnesení ze dne 15. 6. 2017, sp. zn. 29 Cdo 4825/2015, publikovaném ve Sbírce soudních rozhodnutí a stanovisek pod č. R 141/2018 civ., dovodil, že spory ze smlouvy o převodu podílu jsou vyplývající z účasti v obchodní korporaci, a to bez ohledu na to, zda je podíl představován účastnickým cenným papírem.

¹⁴ K rozlišení majetkového a společnického aspektu podílu viz např. rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 30. 1. 2018, sp. zn. 29 Cdo 4215/2016.

¹⁵ V usnesení ze dne 15. 6. 2017, sp. zn. 29 Cdo 4825/2015, publikovaném ve Sbírce soudních rozhodnutí a stanovisek pod č. R 141/2018 civ. Nejvyšší soud velmi podrobně rekapituluje vývoj právní úpravy a přesvědčivě uzavírá, proč se, ač díkce příslušného ustanovení občanského soudního řádu byla mírně pozměněna, oproti stavu před 1. 1. 2014 nic věcně nezměnilo. Stále je tak využitelná dosavadní judikatura, v níž soudy hledaly odpověď na otázku, které spory jsou spory ze smlouvy

V judikatuře můžeme vyzorovat rozdílné tendence, které se jen obtížně zobecňují. Nicméně přesvědčivě ukazují, že vymezení okruhu korporátních sporů není bezproblémové. Vezměme si pro ilustraci dvě rozhodnutí Vrchního soudu v Olomouci.

V první věci Vrchní soud v Olomouci v usnesení ze dne 24. 3. 2021, sp. zn. Ncp 206/2021, dovodil, že povahu korporátního sporu má i spor o zaplacení smluvní pokuty a náhrady újmy za porušení smlouvy o smlouvě budoucí o převodu akcií. V bodě 14 usnesení soud argumentoval tím, že základ sporu leží „v (záměru zamýšleného) převodu akcií“ a že „[n]ení žádného rozumného důvodu, aby předstředstavní ujednání ohledně (zamýšlené budoucí) smlouvy o převodu (koupí) akcií (představujících podíl v akciové společnosti) mělo být vyňato z typu korporátních sporů podle § 9 odst. 2 písm. e) o. s. ř.“¹⁶ Tím se soud v zásadě přihlásil k dosavadní judikatuře týkající se sporů ze smluv o převodu podílu.¹⁷ Před zkoumáním podmínky, zda jde stále o spor mezi společníky, považoval za podstatné, že jde o spor týkající se akcií představující účast na akciové společnosti. Považuji za problematické, že byl aplikován § 9 odst. 2 písm. e) o. s. ř., a nikoli § 9 odst. 2 písm. j) o. s. ř. Podle něj krajské soudy rozhodují jako soudy prvního stupně spory týkající se cenných papírů a zaknihovaných cenných papírů. Akcie jsou cennými papíry nebo zaknihovanými cennými papíry a spory jich se týkající mají být rozhodovány podle § 9 odst. 2 písm. j) o. s. ř. vždy krajskými soudy jako soudy prvního stupně. Podmínka, že má jít o spor mezi akcionáři bez ohledu na to, jak široce bychom pojem akcionář vykládali, vůbec není vyžadována.

V druhém případě též Vrchní soud v Olomouci v usnesení ze dne 16. 2. 2021, sp. zn. Ncp 27/2021, uzavřel, že povahu korporátního sporu podle § 9 odst. 2 písm. e) o. s. ř. nemá spor na náhradu újmy spočívající ve snížení hodnoty akcií. Konkrétně snížení hodnoty akcií akcionáře mateřské akciové společnosti vůči členovi představenstva dceřiné akciové společnosti. Ten měl tuto újmu způsobit porušením svých povinností při výkonu funkce, které zapříčinilo nejen krach akciové společnosti, v níž byl členem představenstva, ale i krach její mateřské společnosti.

o převodu podílu. K tomu Nejvyšší soud v bodě 39 citovaného usnesení uvádí: „[p]od spory mezi společníky navzájem, jde-li o vztahy ze smluv, jimiž se převádí podíl ve společnosti, je třeba rozumět jakékoliv spory, jejichž základ „leží“ ve smlouvách o převodu podílu, a to bez ohledu na to, zda na obou stranách smlouvy stojí stávající společníci, či zda je podíl převáděn ze stávajícího společníka na třetí osobu. Mezi tyto spory spadají i řízení, v nichž se třetí osoba (která není společníkem) domáhá určení neplatnosti smlouvy o převodu podílu (srov. např. usnesení Nejvyššího soudu ze dne 22. 3. 2006, sp. zn. 29 Odo 1571/2005, či ze dne 12. 3. 2015, sp. zn. 29 Cdo 572/2015), spor o zaplacení ceny za převod podílu ve společnosti, jakož i spor, v němž se navrhovatel (žalobce) domáhá vrácení plnění poskytnutého na cenu za převod podílu proto, že uzavřenou smlouvu považuje za neplatnou (usnesení Nejvyššího soudu ze dne 28. 4. 2010, sp. zn. 29 Cdo 2053/2008), spor o vrácení zálohy (jakožto majetkového prospěchu získaného plněním z právního důvodu, který posléze odpadl) poskytnuté na zamýšlenou koupi podílu ve společnosti, a to bez ohledu na to, zda následně k uzavření smlouvy o převodu podílu došlo, či nikoliv (rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 27. 8. 2013, sp. zn. 28 Cdo 711/2013).“

¹⁶ Usnesení je dostupné v databázi beck-online.

¹⁷ Srov. pozn. 16.

V dané věci tak šlo vlastně o spor o náhradu újmy související s účastí v obchodní korporaci „na druhou.“ Akcionář mateřské společnosti se domáhal náhrady újmy na hodnotě svých akciích, tedy v souvislosti se svou účastí na mateřské akciové společnosti, způsobené tím, že došlo k újmě na hodnotě akcií mateřské společnosti v její dceřiné společnosti, tedy v souvislosti s účastí mateřské akciové společnosti na dceřiné akciové společnosti.¹⁸ Opět jde o spor týkající se akcií, konkrétně náhrady újmy způsobené na jejich hodnotě. Věcná příslušnost krajského soudu tak měla být zkoumána nikoli z hlediska naplnění podmínek vyžadovaných § 9 odst. 2 písm. e) o. s. ř., nýbrž § 9 odst. 2 písm. j) o. s. ř.

Zatímco v prvním případě Vrchní soud v Olomouci dovodil, že sporem vyplývajícím z účasti na obchodní korporaci je spor ze smlouvy o budoucím převodu akcií, ve druhém případě dovodil opak, i když předmětem sporu byla náhrada újmy na účasti v obchodní korporaci. Oba případy ukazují, že správné zdůvodnění věcné příslušnosti v určitých věcech týkajících se světa obchodních korporací, ať již se závěrem, že o korporátní spor jde, nebo nejde, resp. je dána věcná příslušnost krajského soudu nebo ne, je obtížné i pro samotné soudy.

V této souvislosti se nabízí úvaha, zda výčet případů podle § 9 odst. 2 písm. e) o. s. ř. je vymezen dostatečně široce, aby pojal všechny korporátní spory, které nelze podřadit pod jiná písmena daného ustanovení.¹⁹ Toto ustanovení má totiž oproti ostatním případům vymezujícím v § 9 odst. 2 o. s. ř. věcnou působnost krajských soudů jako prvoinstančních soudů ve vztahu k obchodním korporacím zbytkový charakter. Na první pohled se zdá, že jsou v něm uvedeny případy všech korporátních sporů projednávané a řešené podle občanského soudního řádu, které nejsou podchyceny výslovně pod jiným písmenem. Jak jsme si ale ukázali výše, je rozdíl v jeho dikci oproti § 9 odst. 2 písm. j) o. s. ř.

Konkrétně se tak nabízí otázka, proč mají být krajské soudy věcně příslušné jako soudy prvního stupně jen ve sporech souvisejících s převodem nevtělených podílů, nikoli ve všech sporech týkajících se nevtělených podílů. Proč by mělo v případě akcií platit jiné řešení než v případě nevtělených podílů? Je mezi vtěleným a nevtěleným podílem takový rozdíl, aby jednou o stejném sporu z nich jako soud prvního stupně rozhodoval krajský soud a v jiném soud okresní? Absurdita tohoto řešení se ukáže v případě sporů týkajících se kmenových listů vs. sporů týkajících se nevtělených podílů ve společnosti s ručením omezeným. Jde o otevřenou nepravou mezeru v zákoně. Zákon řešení nabízí – věcnou působnost okresních soudů. Toto řešení je však axiologicky nedostatečné.²⁰ Otázkou je, zda rozpor v zákonné dikci je možné překlenout výkladem nebo jen změnou zákona. Odpověď souvisí s tím, zda otevřenou nepravou mezeru v občanském soudním řízení můžeme podle § 10 odst. 1

¹⁸ Usnesení Vrchního soudu v Olomouci ze dne 16. 2. 2021, sp. zn. Ncp 27/2021, není veřejně dostupné. Základní vymezení případu a jeho právní posouzení jsem zjistila z usnesení Ústavního soudu ze dne 15. 6. 2021, sp. zn. III. ÚS 1128/21.

¹⁹ Výčet je uveden v následující podkapitole.

²⁰ K teorii mezer viz TVRDÍKOVÁ, L. Teorie mezer a nejednotný přístup k nim v soudní praxi. *Jurisprudence*. 2019, č. 6, s. 31 a násl.

obč. zák. vyplnit *per analogiam*. Mohli-li bychom použít analogii v procesních předpisech, pak by věcná příslušnost krajských soudů měla být dána ve všech věcech týkajících se nevtělených podílů bez ohledu na to, kdo je stranou sporu.

Hranice množiny sporů vyplývajících z účasti na obchodní korporaci jako jedné z kategorií korporátních sporů jsou nejasné. Dosud formulované důvody rozlišující, které případy jsou součástí této množiny a které už nikoli, nejsou vždy dostatečně přesvědčivé. Položíme-li si otázku, co by mělo být vodítkem pro posouzení, zda určitý spor je sporem vyplývajícím z účasti nebo ne, podle mého soudu odpověď zní, že právě korporátní aspekt věci.

Korporátní spory jsou vyjmuty ze skupiny ostatních sporů a je u nich stanovena příslušnost krajského soudu právě proto, že při rozhodování o nich má být aplikováno korporátní právo.²¹ Pokud bychom vzali tento aspekt jako rozhodující pro vymezení korporátních sporů, pak bychom museli dospět k závěru, že oba výše uvedené spory jsou spory korporátními, i kdyby se týkaly nevtěleného podílu a ne akcií. Jinými slovy, je-li důvodem věcné příslušnosti krajských soudů korporátní povaha určitých sporů, měly by krajské soudy být soudy prvního stupně ve všech korporátních sporech, a nikoli jen některých.

1.2 Korporátní spory v jednotlivých procesních předpisech

Korporátní spory můžeme třídit na ty, které soudy rozhodují podle občanského soudního řádu, a na ty, které soudy rozhodují podle zákona o zvláštních řízeních soudních. Toto třídění je významné pro určení procesního předpisu, jehož pravidly se má projednávání a rozhodování sporu řídit.

Korporátní věci můžeme třídit dále na ty, které se projednávají ve sporném řízení, a na ty, které se projednávají v nesporném řízení. Význam tohoto třídění spočívá v tom, že vyčleňuje z věcí s korporátním prvkem korporátní spory, u nichž se mají

²¹ To, že právní kvalifikace případu je rozhodující pro určení věcné příslušnosti soudu, může samozřejmě přinášet v konkrétní věci značné obtíže. Vzpomeňme jen mnoho případů týkajících se souběhů funkcí, které byly dlouhou dobu rozhodovány jako spory pracovněprávní, jimiž se na první pohled jevily být, neboť se zdálo, že jde o spory o (ne)platnost pracovní smlouvy. Nakonec Nejvyšší soud uzavřel, že spor týkající se souběhu funkcí je sporem ze smlouvy o výkonu funkce, tedy typickým korporátním sporem (srov. rozsudek velkého senátu občanského a obchodního kolegia ze dne 11. 4. 2018, sp. zn. 31 Cdo 4831/2017, ve věci *MIDESTA, s. r. o.*, publikovaný ve Sbírce soudních rozhodnutí a stanovisek pod č. R 35/2019 civ.).

Obtíž spočívá právě v tom, že právní kvalifikace případu nemusí být na první pohled patrná a vyjasní se až v průběhu sporu. Pokud bylo první právní posouzení nesprávné, výsledkem je, že řízení vede věcně nepřislušný soud. Věcná příslušnost patří mezi podmínky řízení (§ 103 a násl. o. s. ř.). Rozhodoval-li v prvním stupni věcně nepřislušný soud, je řízení zatíženo vadou, jež mohla mít za následek nesprávné rozhodnutí ve věci (srov. např. důvody usnesení Nejvyššího soudu ze dne 27. 1. 2000, sp. zn. 20 Cdo 840/98, publikovaného ve Sbírce soudních rozhodnutí a stanovisek pod č. R 68/2000 Sb. civ.).

uplatnit zásady se sporným řízením spojené, tj. zásada dispoziční a projednací. Tím však význam odlišení na korporátní věci, které jsou korporátními spory, a ostatní korporátní věci, které jsou projednávány a rozhodovány v nesporném řízení, nevyčerpává. Správné zařazení této věci totiž souvisí např. s otázkou, zda je přípustné uzavřít rozhodčí smlouvu,²² zda se připouští vedlejší účastenství apod.²³ Ve sporném řízení se podle čl. 37 odst. 3 Listiny zakotvujícího účastníkům řízení rovné postavení má projevit rovnost zbraní.

Korporátní spory podléhající úpravě občanského soudního řádu jsou typickými spory, ohledně nichž se plně prosazuje zásada dispoziční a zásada projednací.

Korporátní spory rozhodované ve sporném nalézacím řízení podle občanského soudního řádu krajskými soudy jako soudy prvního stupně jsou podle § 9 odst. 2 o. s. ř.:

1. spory (dle zákonné dikce nejde o spor, ale o věc) vyplývající z právních poměrů, které souvisejí se založením obchodní korporace [§ 9 odst. 2 písm. e) o. s. ř.];
2. spory mezi obchodní korporací, jejími společníky nebo členy, jakož i mezi společníky nebo členy navzájem, vyplývající z účasti na obchodní korporaci [§ 9 odst. 2 písm. e) o. s. ř.]. Patří sem spory obchodní korporace s jejím členem o splnění vkladové povinnosti, splnění příplatkové povinnosti nebo naopak spory člena obchodní korporace s obchodní korporací o vyplacení podílu na zisku, vypořádacího podílu apod. Rovněž je do této kategorie třeba zařadit spory týkající se vzniku a zániku účasti člena obchodní korporace v ní, včetně sporů ze smluv o převodu podílů;²⁴
3. spory mezi obchodní korporací, jejími společníky nebo členy a členy jejích orgánů nebo likvidátory, jde-li o vztahy týkající se výkonu funkce členů orgánů nebo likvidace [§ 9 odst. 2 písm. f) o. s. ř.]. Do této skupiny lze například zahrnout spory obchodní korporace proti členovi voleného orgánu o náhradu škody, z porušení zákazu konkurence nebo naopak spory člena voleného orgánu proti obchodní korporaci o zaplacení odměny za výkon funkce;
4. spory týkající se (účastnických) cenných papírů nebo (účastnických) zaknihovaných cenných papírů [§ 9 odst. 2 písm. j) o. s. ř.];
5. spory (dle zákonné dikce nejde o spor, ale o věc) z přeměn obchodních společností a družstev [§ 9 odst. 2 písm. m) o. s. ř.]. Částečně je problematika sporů z přeměn řešena zákonem o zvláštních řízeních soudních, který má ve vztahu k občanskému soudnímu řádu vztah speciality;²⁵
6. spory ze zákonného ručení při porušení péče řádného hospodáře [§ 9 odst. 2 písm. p) o. s. ř.];

²² EICHLEROVÁ, K., op. cit., s. 658 a násl.

²³ PELIKÁN, R., MRÁZKOVÁ, T. Účastenství v řízení o vyslovení neplatnosti usnesení valné hromady. *Právní rozhledy*. 2021, č. 6, s. 191 a násl.

²⁴ Srov. pozn. 16.

²⁵ Srov. HRÁDEK, J. Komentář k § 9 o. s. ř. In LAVICKÝ, P. a kol. *Občanský soudní řád (§ 1 až 250l). Řízení sporné. Praktický komentář*. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2016, s. 45.

7. spory vyplývající z úpravy podnikatelských seskupení [§ 9 odst. 2 písm. q) o. s. ř.];
8. spory o zajištění pohledávek věřitelů při snížení základního kapitálu obchodních společností nebo při snížení základního členského vkladu družstev [§ 9 odst. 2 písm. r) o. s. ř.].

Ostatní korporátní spory, které nelze podřadit pod žádný z výše uvedených případů a nejsou projednávány a rozhodovány podle zákona o zvláštních řízeních soudních, jsou rozhodovány v prvním stupni okresními soudy, ledaže připustíme analogii s odůvodněním, že smyslem a účelem věcné příslušnosti krajských soudů je, aby rozhodovaly všechny korporátní spory (srov. předchozí kapitolu).

Jak je to v případě korporátních věcí projednávaných a rozhodovaných podle zákona o zvláštních řízeních soudních? Jde o korporátní věci, které jsou rozhodovány v nesporném řízení, anebo mezi nimi najdeme i takové, které můžeme označit za korporátní spory?

Zákon o zvláštních řízeních soudních neupravuje výlučně jen nesporná řízení.²⁶ Je proto třeba v jednotlivých případech zkoumat, zda konkrétní řízení má povahu sporného nebo nesporného řízení. Třetí cesty není.²⁷

Odlišení sporných a nesporných řízení není v doktríně doposud zcela jasné.²⁸ Existuje více přístupů.²⁹ Jedním z kritérií je, zda výsledkem je deklaratorní nebo konstitutivní rozhodnutí.³⁰ Toto kritérium však není zcela uspokojivé s ohledem na existenci konstitutivních rozhodnutí ve sporných řízeních.³¹ Další teorie spojuje sporná řízení s reparační funkcí a nesporná s preventivní funkcí.³² Mezi charakteristické znaky nesporných řízení se řadí i absence protichůdných zájmů účastníků

²⁶ WINTEROVÁ, A. In WINTEROVÁ, A., MACKOVÁ, A. a kol., op. cit., s. 359. ZAHRADNÍKOVÁ, R. a kol., op. cit., s. 262.

²⁷ LAVICKÝ, P. Úvod. In LAVICKÝ, P. a kol. *Zákon o zvláštních řízeních soudních. Řízení nesporné. Praktický komentář*. Praha: Wolters Kluwer, 2015, s. 2.

²⁸ LAVICKÝ, P. Úvod. In LAVICKÝ, P. a kol., 2015, op. cit., s. 2.

Sama jsem možnost jakési třetí cesty nepřímo připustila, když jsem nesporná řízení dělila na „ryzí“ a ostatní a u ostatních jsem připustila jejich arbitrabilitu [EICHLEROVÁ, K., op. cit., s. 660 a násl.]. Petr Pavlok píše o „[sporech] zákonem klasifikovaných jako řízení nesporné, jde-li materiálně o řízení sporné.“ PAVLOK, P. Komentář k § 265 obč. zák. In LAVICKÝ, P. a kol., 2022, op. cit., s. 1004, marg. r. 47.

Souhlasím s Petrem Lavickým, že není třetí cesty, a proto je řízení buď sporné, nebo nesporné. Při pouštění-li u některých věcí arbitrabilitu, zařazujeme je tím mezi řízení sporná.

²⁹ ŠLEJHAROVÁ, M. Problematika diferenciací sporného a nesporného řízení. *Právní rozhledy*. 2019, č. 9, s. 323.

³⁰ MACKOVÁ, A. Komentář k § 1 z. ř. s. In MACKOVÁ, A., MUZIKÁŘ, L. a kol. *Zákon o zvláštních řízeních soudních. Komentář*. Praha: Leges, 2016, s. 29.

³¹ ŠLEJHAROVÁ, M., op. cit., s. 323.

³² V podrobnostech srov. ZOULÍK, F. In WINTEROVÁ, A., MACKOVÁ, A. a kol., op. cit., s. 40. MACKOVÁ, A. Komentář k § 1 z. ř. s. In MACKOVÁ, A., MUZIKÁŘ, L. a kol., op. cit., s. 29.

na výsledku řízení, zatímco pro sporné řízení je charakteristická kontradiktornost postavení účastníků.³³

Za rozlišující kritérium se považuje i vymezení okruhu účastníků. Zatímco sporné řízení je spojeno s formálním pojetím účastníků, nesporné řízení s materiálním pojetím účastníků.³⁴ Formálním pojetím se rozumí, že je okruh účastníků v rukou žalobce a vyplývá ze žaloby jako návrhu na zahájení řízení. Žalobce je účastníkem, protože podává žalobu. Žalovaný je účastníkem, protože je v žalobě za účastníka označen. Naproti tomu okruh účastníků v nesporném řízení plyne z hmotného práva nebo jsou to ti, které zákon za účastníky určí.

Renáta Šínová definuje nesporná řízení jako řízení, o kterých zákon stanoví, že jsou nesporná. I když právní řád nepoužívá pojem nesporná řízení, je podle Renáty Šínové nesporná řízení třeba vymezit jako ta, která podléhají režimu zákona o zvláštních řízeních soudních a nejsou vyloučena z vyšetřovací zásady obsažené v § 20 a § 21 z. ř. s.³⁵ Otázkou však podle mého soudu je, zda je vůle zákonodárce bez jakýchkoli limitů a zda například jednou může stanovit, že určitá věc se rozhoduje ve sporném řízení a jindy v řízení nesporném.³⁶

Nesporná řízení je třeba považovat za výjimku, ke které zákonodárce s ohledem na ústavně zaručené právo na spravedlivý proces, zahrnující v sobě kontradiktornost řízení, může přistoupit tehdy, je-li legitimní důvod pro odchylku od zásady dispoziční a projednací.

Vymezení korporátních sporů projednávaných a rozhodovaných podle zákona o zvláštních řízeních soudních by nebylo obtížné, pokud by zákonodárce dodržel doktrinální dělení zásad spojených s řízením sporným a nesporným. Učinil-li by tak, mohli bychom z korporátních věcí podřazených pod zákon o zvláštních řízeních soudních do korporátních sporů zařadit ty, s nimiž by byla spojena zásada dispoziční a zásada projednací. Ostatní korporátní věci, s nimiž by zákon spojoval zásadu oficiality a zásadu vyšetřovací, by do okruhu korporátních sporů nepatřily. Zákonodárce však věc zatemnil, když takto ve většině případů nepostupoval. Zákonodárce totiž pro většinu případů upravených zákonem o zvláštních řízeních soudních zakotvil v § 20 a § 21 z. ř. s. vyšetřovací zásadu. Vyluka z vyšetřovací

³³ Např. usnesení Nejvyššího soudu ze dne 26. 4. 2017, sp. zn. 29 Cdo 1868/2016. PELIKÁN, R., MRÁZKOVÁ, T., op. cit., s. 197. Petr Lavický k tomu dodává, že „[k]ontradiktornost postavení stran je dána procesním vymezením jejich rolí, nikoli tím, zda mezi nimi je či není spor.“ LAVICKÝ, P. Úvod. In LAVICKÝ, P. a kol., 2015, op. cit., s. 4.

³⁴ LAVICKÝ, P. In LAVICKÝ, P. a kol., 2015, op. cit., s. 3. MACKOVÁ, A. Komentář k § 1 z. ř. s. In MACKOVÁ, A., MUŽIKÁŘ, L. a kol., op. cit., s. 29. LEVÝ, J. Komentář k § 1 z. ř. s. In SVOBODA, K., TLÁŠKOVÁ, Š., VLÁČIL, D., LEVÝ, J., HROMADA, M. a kol. *Zákon o zvláštních řízeních soudních. Komentář*. 2. vyd. Praha: C. H. Beck, 2020, s. 2, marg. r. 3.

³⁵ ŠÍNOVÁ, R. In ŠÍNOVÁ, R., PETROV KŘIVÁČKOVÁ, J a kol. *Civilní proces. Řízení nesporné, rozhodčí a s mezinárodním prvkem*. Praha: C. H. Beck, 2015, s. 3.

³⁶ Ilustrativním příkladem je řízení o vyslovení neplatnosti orgánu spolku. Do roku 2014 šlo o řízení sporné (HROMADA, M. Komentář k § 85 z. ř. s. In SVOBODA, K., TLÁŠKOVÁ, Š., VLÁČIL, D., LEVÝ, J., HROMADA, M. a kol., op. cit., s. 185, marg. r. 12). Podle Renáty Šínové by se nyní jednalo o řízení nesporné.

zásady je spojena výslovně, pokud jde o korporátní věci, jen s řízením o zákazu výkonu práv s účastnickými cennými papíry podle § 359 a násl. z. ř. s. Vzhledem k tomu, že toto řízení je možné zahájit jen na návrh (§ 360 odst. 1 z. ř. s.) a uplatní se ohledně něj zásada projednací (§ 364 z. ř. s.), jde bezpochyby o korporátní spor. Ostatní korporátní věci projednávané a rozhodované podle zákona o zvláštních řízeních soudních na první pohled podléhají vyšetřovací zásadě, protože ohledně nich není výslovně stanovena výluka z § 20 a § 21 z. ř. s. Opravdu však všechny ostatní korporátní věci podřazené pod zákon o zvláštních řízeních soudních nejsou korporátními spory?

Podívejme se na věc důkladněji.

V hlavě II díl I zákona o zvláštních řízeních soudních jsou upravena řízení o některých otázkách právnických osob. Řízení o některých otázkách týkajících se právnických osob jsou v § 85 z. ř. s. vymezena následovně:

- a) řízení ve statusových věcech právnických osob, včetně jejich zrušení a likvidace, jmenování a odvolávání členů jejich orgánů nebo likvidátora a přeměn,
- b) řízení o vyloučení z výkonu funkce podle zákona o obchodních korporacích,
- c) řízení o jmenování znalce,
- d) řízení ve věcech právnických osob, nejde-li o řízení podle písmene a), vyplývá-li ze zákona, že je lze zahájit i bez návrhu,
- e) řízení ve věcech opatrovnictví právnických osob.

Ta z výše uvedených řízení, která lze zahájit i *ex officio*, jsou rozhodně řízení nespornými. Důvodem je, že se u nich uplatňují obě základní zásady spojené s nesporným řízením, tj. zásada oficiality a zásada vyšetřovací. Do okruhu korporátních věcí, které nemají povahu korporátního sporu právě z důvodu, že jsou rozhodovány v nesporném řízení, patří následující věci:

1. Prohlášení obchodní korporace za neplatnou podle § 129 obč. zák. nebo § 92 z. o. k.
2. Věci související s opatrovnictvím obchodní korporace podle § 85 písm. d) z. ř. s.
3. Jmenování likvidátora obchodní korporace soudem podle § 191 odst. 1 obč. zák.
4. Zrušení právnické osoby soudem v případech, kdy řízení může být zahájeno bez návrhu (§ 172 nebo § 211 odst. 2 obč. zák. a další specifické případy uvedené v zákoně o obchodních korporacích, např. v § 149 nebo § 198 z. o. k.).
5. Vyloučení z výkonu funkce člena statutárního orgánu podle zákona o obchodních korporacích podle § 85 písm. b) z. ř. s.

Ve všech těchto případech je dán veřejný zájem na zásah soudu do vnitřních poměrů obchodní korporace.

Jakou povahu mají ta řízení o korporátních věcech, která podléhají režimu zákona o zvláštních řízeních soudních a která nemohou být zahájena *ex officio*? O jaké případy se především jedná? Předně jde o řízení o vyslovení neplatnosti rozhodnutí orgánu obchodní korporace a řízení ve věci zneužití hlasovacího práva v obchodní korporaci, s jejichž projednáváním v režimu zákona o zvláštních řízeních soudních počítá (srov. § 88 a násl. z. ř. s.). Tato řízení se typicky podřazují pod statusové věci

právnických osob podle § 85 písm. a) z. ř. s., ač se o statusové věci striktně vzato nejedná.³⁷

Jaká je povaha řízení o vyslovení neplatnosti rozhodnutí orgánu právnické osoby a řízení ve věci zneužití hlasovacího práva v soukromé korporaci? Je-li funkcí nesporného řízení ochrana veřejného zájmu,³⁸ pak o nesporné řízení nejde. Přikloníme-li se naopak k názoru, že nesporným řízením je každé řízení, u kterého se uplatní vyšetřovací zásada, jak uvádí Renáta Šínová,³⁹ pak tato řízení jsou nespornými řízeními, protože s nimi zákon nespojuje výjimku z vyšetřovací zásady. Nejvyšší soud má za to, že účastníci v těchto řízeních nejsou v kontradiktorním postavení, z čehož dovozuje, že jde o nesporné řízení.⁴⁰ Robert Pelikán a Tereza Mrázková přesvědčivě argumentují, že v řízení o vyslovení neplatnosti usnesení valné hromady není přítomen ani jeden z charakteristických znaků pro nesporná řízení, a proto jde o řízení sporné.⁴¹

Tento závěr lze podpořit i následující argumentací. Právní úprava spolků v občanském zákoníku umožňuje zřídit rozhodčí komisi (§ 265 a násl. obč. zák.). Ta má rozhodovat sporné záležitosti náležející do spolkové samosprávy v rozsahu určeném stanovami. Zákon výslovně zmiňuje přezkum rozhodnutí o vyloučení člena spolku. Rozhodnutí o vyloučení člena spolku by v případě neexistence rozhodčí komise bylo rozhodnutím o statusové otázce podle § 85 písm. a) z. ř. s. Připouští-li zákon arbitrabilitu sporu o rozhodnutí orgánu právnické osoby, byť ve vztahu k jednomu druhu rozhodnutí a jednomu druhu právnické osoby, implicitně tím potvrzuje, že jde o záležitost, která má povahu sporného řízení.

Jaké závěry tedy můžeme učinit?

³⁷ Pojem statusová věc v § 85 písm. a) z. ř. s. neodpovídá obsahově pojmu statusová věc podle hmotného práva. Kriticky k tomu DEJL, P., FEJLIGROVÁ, R. Komentář k § 85 z. ř. s. In LAVICKÝ, P. a kol., 2015, op. cit., s. 233 a 234.

³⁸ Ochrana veřejného zájmu patří mezi charakteristické znaky nesporných řízení (PELIKÁN, R., MRÁZKOVÁ, T., op. cit., s. 197).

³⁹ ŠÍNOVÁ, R. In ŠÍNOVÁ, R., PETROV KŘIVÁČKOVÁ, J. a kol., op. cit., s. 3.

⁴⁰ Např. usnesení Nejvyššího soudu ze dne 26. 4. 2017, sp. zn. 29 Cdo 1868/2016.

⁴¹ Robert Pelikán a Tereza Mrázková výslovně uvádějí: „[Ř]ízení lze zahájit pouze na návrh a tento rovněž může být vzat zpět; navrhovatel tak s předmětem řízení může disponovat (zákon pouze chrání jiné společnosti, kteří by jinak usilovali o vyslovení neplatnosti, před zneužívajícím podáním a následným zpětvzetím návrhu). Řízení může skončit jen vyslovením či nevyslovením neplatnosti a účastníci řízení se tak podle zastávaného stanoviska *tertium non datur* nutně rozdělí do dvou procesních stran. Funkce řízení a rozhodnutí ve věci je převážně reparační, neboť cílem navrhovatele je náprava situace, kdy valná hromada přijala usnesení v rozporu s právními předpisy, společenskou smlouvou či dobrými mravy. A jaký veřejný zájem v tomto řízení vůbec hraje roli, natož aby převažoval? Konečně přes počáteční presumpci platnosti usnesení soud svým rozhodnutím usnesení neruší, ale konstatuje jeho neplatnost, jde tedy o rozhodnutí deklaratorní.“ PELIKÁN, R., MRÁZKOVÁ, T., op. cit., s. 197.

Prvním závěrem je, že tato řízení mají povahu sporných řízení⁴² a bylo by terminologicky čisté označovat návrh na vyslovení neplatnosti usnesení valné hromady za žalobu.⁴³

Druhým závěrem je, že zákon o zvláštních řízeních soudních je v rozporu s čl. 37 odst. 3 Listiny, protože podle jeho dikce se na řízení, která jsou svou povahou sporná řízení, má uplatnit vyšetřovací zásada.

Je otázkou, zda tento rozpor lze překlenout ústavně konformním výkladem a dovést, že se na řízení uplatňuje zásada projednací.⁴⁴ S ohledem na skutečnost, že řízení o vyslovení neplatnosti rozhodnutí orgánu právnické osoby a řízení ve věci zneužití hlasovacího práva v soukromé korporaci mají povahu korporátních sporů, kterým odpovídá zásada dispoziční a projednací, je třeba tato řízení výkladem za použití teleologické redukce vyjmout z dosahu vyšetřovací zásady podle § 20 a § 21 z. ř. s. Proti tomuto závěru lze namítnout, že teleologickou redukcí nelze jako interpretační metodu připustit u procesních předpisů. To by pak znamenalo, že rozpor s Listinou nelze překlenout výkladem a nezbyvalo by než vyčkat nápravy zákonodárcem nebo Ústavní soudem.

1.3 Závěr

Korporátní spory lze vymezit jako korporátní věci, které jsou projednávány a rozhodovány ve sporném řízení. Od ostatních sporů se liší tím, že obsahují korporátní prvek. Přítomnost korporátního prvku je dána, má-li být aplikováno právo obchodních korporací.

Korporátní spory jsou projednávány a rozhodovány podle občanského soudního řádu a podle zákona o zvláštních řízeních soudních. S ohledem na jejich povahu se zdá, že bylo záměrem zákonodárce, aby o nich jako soudy prvního stupně rozhodovaly krajské soudy. Je však otázkou, zda jejich vymezení v § 9 odst. 2 o. s. ř., který stanoví věcnou příslušnost krajských soudů, je úplné a zahrnuje všechny korporátní spory rozhodované podle občanského soudního řádu. Pochybnost především vzniká v případech sporů týkajících se nevtěleného podílu, nejde-li o spor mezi (bývalými)

⁴² Petr Šuk k povaze řízení uvádí: „Tomu ostatně odpovídá i podstata řízení, jež je materiálně sporem (mezi společností a navrhovatelem), byť je vedeno jako řízení zvláštní podle zákona o zvláštních řízeních soudních.“ ŠUK, P. Komentář k § 191 z. o. k. In ŠTENGLOVÁ, I., HAVEL, B., CILÉČEK, F., KUHN, P., ŠUK, P. *Zákon o obchodních korporacích. Komentář*. 3. vyd. Praha: C. H. Beck, 2020, s. 494, marg. r. 58.

Rovněž Radek Ruban pokládá toto řízení za řízení sporné. RUBAN, R. Komentář k § 258 obč. zák. In LAVICKÝ, P. a kol., 2022, op. cit., s. 961, marg. r. 73.

⁴³ Za žalobu návrh na vyslovení neplatnosti rozhodnutí označuje Dušan Hrabánek, zároveň však řízení považuje za nesporné. [HRABÁNEK, D. Komentář k § 258 obč. zák. In PETROV, J., VÝTISK, M., BERAN, V. a kol. *Občanský zákoník. Komentář*. 2. vyd. Praha: C. H. Beck, 2019, s. 332 a 334, marg. r. 2, 11 a 12].

⁴⁴ K závěru, že se na řízení uplatňuje projednací zásada se přiklání Radek Ruban. RUBAN, R. Komentář k § 258 obč. zák. In LAVICKÝ, P. a kol., 2022, op. cit., s. 961, marg. r. 73.

členy obchodní korporace, resp. o spor ze smlouvy o převodu takového podílu. Ani v případě věcné příslušnosti krajských soudů podle zákona o zvláštních řízeních soudních se nezdá, že je dána ve všech korporátních věcech projednávaných a rozhodovaných podle tohoto zákona.

Korporátní věci projednávané a rozhodované podle zákona o zvláštních řízeních soudních mají povahu nesporných řízení jen tehdy, pokud je soud může zahájit z úřední povinnosti, a uplatňuje se u nich vyšetřovací zásada. Ostatní korporátní věci mají povahu sporných řízení.

Korporátními spory v režimu zákona o zvláštních řízeních soudních jsou především řízení o vyslovení neplatnosti rozhodnutí orgánu právnické osoby a řízení ve věci zneužití hlasovacího práva v soukromé korporaci. Skutečnost, že i s těmito řízeními zákon o zvláštních řízeních soudních spojuje vyšetřovací zásadu, je třeba hodnotit jako rozpornou s čl. 37 odst. 3 Listiny, který zakotvuje rovnost účastníků.